

Tidskriften *Kommunist* debatterar rådssocialism

Förbundet Kommunist (FK) var en heterogen vänsterorganisation. Den viktigaste ideologiska inspirationskällan var en antistalinistisk maoism, bl a inspirerad av den italienska revolutionära vänstern, men där fanns även andra ideologiska tendenser. Den här återgivna debatten, som främst handlar om rådssocialism, är ett exempel på detta.

Debattörerna är signaturen *Stålis* (= Jan Stålbrandt), som representerar den rådssocialistiska inriktningen, och signaturen TL (Tomas Lindén?), som går i svaromål.

I debatten hänvisas till en annan debatt om arbetarråd som anknyter till samma frågeställningar – den finns publicerad i samlingen [Tidskriften *Kommunist* om arbetarråden i Italien 1920](#)

Innehåll

Proletär eller parlamentarisk demokrati – valet 73	1
Debatten fortsätter: Marxism eller rådssocialism?	6
Lästips – mer av/om FK	13

Proletär eller parlamentarisk demokrati – valet 73

Ur *Kommunist* 13 (1973)

Den 16 september är det som bekant val. Reklamkampanjen inför detta val är som vanligt bedövande. Radio, TV och tidningar handlar bara om den stora fajten. Ska Konservativa Vänstersocialisterna eller Folkliga Centermoderaterna ta hem spelet? Partiernas egna valapparater arbetar för högtryck. Deras kandidater och deras tjänster bjuds ut. Varje dag fylls våra brevlådor med reklambroschyrer och tjocka prospekt från apparaterna. Med förvillande lika slagord: ”TRYGGHET”... ”ARBETE ÅT ALLA”....

Valmöten anordnas där de olika proffsen får fäkta med varandra. Och lova runt. Bara VI får platserna vid köttgrytan, sjunger de alla.

Skatterna ska sänkas! Fick vi nyss veta. Att det valfläsket är snattat från den kommande avtalsrörelsen spelar ju ingen roll. Den rullar ju igång först EFTER valet. Och då kan de uppsträckta och uppsminkade politiska taskspelarna andas ut. Det dröjer ju tre år tills farsen börjar igen. Nu efter valet kan man ju åter ta itu med RIKETS SKÖTSEL. Räntorna – och därmed hyrorna – måste såklart höjas. Fast det andas ju ingen en stavelse om under valkampanjen. Yrkessolidaritet måste till och med politiker ha....

Parlamentarismens kris

Och så är det nästan överallt i de västerländska staterna. Det parlamentariska systemet skakas av en kris. Vi tänker då inte i första hand på den senaste tidens skandaler – Steiner i Tyskland, Agnew, Watergate osv – utan på den sociala kris som rullar vidare överallt: sönderfall, missnöje, revolter som inte kan sugas upp i de parlamentariska församlingarna. Folket är misstroget mot sina valda representanter, och kan först med svårighet ryckas med av valrörelsernas gladiatorspel. Allt blir ändå vid det gamla... det invanda... det hopplösa.

Valen är huvudsakligen symboliska riter som låter väljarna välja mellan kandidatlistor och program som de inte medverkat till att utforma och som saknar betydelse. Det är samma slags

delaktighet för den vanliga människan som i Svensktoppen: en passiv publik får sig förelagd ett antal "representanter" att "fritt" välja mellan.

Parlamentena är berövade verklig makt. Makten över ekonomin är koncentrerad till storbankernas furstar. Alla viktiga beslut fattas av mystiska kommittéer och nämnder med företrädare för furstarna och de statliga och fackliga byråkratierna. I takt med att den verkliga makten alltmer koncentrerats till den absoluta toppen, till regeringen och dess olika informella kontakter med furstarna, har riksdagen alltmer fått karaktär av skådebana, där politikerna uppträder med olika "utspel" för att "profilera sig" och säkra sitt levebröd inför nästa treårsperiod. Med hurtbulleri och valkiga nävar som säljande argument, uppbackade av svensktoppsstjärnor och andra kändisar bjuder politikerna ut sig.

Och de beslut riksdagen faktiskt fattar är bestämda av de beslut storbankslejonen – och alla småkatterna – fattat i eller utan samråd med kanslihusmännen. Och det är deras ekonomi och deras samhälle riksdag och stat värnar om.

För det måste produceras varor. Det måste finnas jobb åtminstone till de flesta. Ekonomin måste fungera åtminstone någotsånär. För den kapitalistiska ekonomin svårigheter betyder det företagsnedläggningar, arbetslöshet, företag som flyttar till andra länder där "villkoren är gynnsammare". Därför måste staten fungera som en hjälpgumma åt kapitalet – genom att subventionera företag och föra en konjunkturpolitik som så långt som möjligt lotsar kapitalisterna helskinnade genom kriserna, genom att utbilda användbar arbetskraft, genom att ta hand om de utslagna, arbetslösa och sjuka.

För att sammanfatta: Riksdagen har för det första aldrig haft en egen självständig maktställning eller egna maktmedel. Riksdagen har alltid varit underordnad det borgerliga herraväldet: profitekonomin, arbetsdelningen, statsbyråkratin, våldsapparaten....

Under de senaste 30-40 åren har riksdagens handlingsramar än mer beskurits: För att bemästra de ekonomiska och sociala kristendenserna krävs omfattande statliga ingripanden och en långtgående planering. Statsapparatusens svulstartade tillväxt, och de regelbundna överläggningarna mellan företrädare för monopolkapital, statsledning och fackliga toppbyråkrater har minskat riksdagens verkliga betydelse. Den omfattande samhällsplaneringen kan inte få hotas av tillfälliga majoriteter i riksdagen.

Om det nu trots allt skulle vara så att parlamentena sökte skaffa sig verklig makt, skulle de snart förlamas av kraftslösande vågspel. En regering och en riksdag som verkligen sökte hota kapitalets makt, skulle framkalla en ekonomisk och politisk kris. Regering och riksdag skulle helt enkelt avsättas – om nödvändigt med våld – och ersättas av mera "ansvariga" krafter.

Och även om så inte skedde, utan makten koncentrerades till staten, skulle kontrollen över våra yrkesrepresentanter inte ha skärpts. Folkets passiva roll och elitens styrande och ställande skulle inte ha brutits. Samhällets borgerliga uppbyggnad skulle bestått. Makten skulle ha legat hos byråkraterna istället.

Ja, i själva verket är parlamentarismen inte särskilt demokratisk, utan i själva verket totalitär. Den skiljer upp politiken, – politikernas eget område där åsiktsfrihet och likhet råder mellan proffsen – från den samhälleliga verkligheten, från förtrycket och nöden på gator. Arbetsplatser, kaserner, slumkvarter, pornnästen, skolor etc. Den isolerade individen framtonas som en jämlik medborgare med samma möjligheter till inflytande som alla andra individer. Individer beväpnade med valsedlar, berövade sin styrka som kollektiv.

Den trappstegsformade pyramiden

Samhället är uppbyggt som en pyramid. Överst en smal topp som i kraft av egendom och makt, styr, ställer, leder och planerar samhällsutvecklingen i sitt intresse. Den breda basen är

den som utför det produktiva arbetet, och som det bestäms över. Och vars arbetsfrukter pyramidtoppen förfogar över och tillägnar sig.

Men makthavarna har alltid haft ett stort problem: Hur ska deras beslut verkställas på ett förnuftigt och verksamt sätt? Hur ska de som har monopol på grundläggande samhällsliga beslut få dem genomförda?

Det går helt enkelt inte utan en apparat. Det som kännetecknar apparaten är en ”kast” som träder mellan makthavarna och massan av de arbetande som en länk. En länk som ska tekniskt organisera och dra konsekvenserna av topparnas beslut, utan att själva påverka beslutens innehåll. En byråkrati vars uppgift det är att leda besluten vidare och organisera befälet över massornas arbete.

Makten kan bestå därför att mellanlänken i sina självständiga strävanden kan förhindras från att förbinda sig med massorna. I annat fall skulle makthavarna skakas av en politisk kris.

Garantin för stabiliteten ligger i att mellanlänken splittras upp och binds till de makthavande via ett premiesystem som belönar den verkställande fliten och den politiska troheten mot systemet. I dess centrum står KARRIÄREN.

Den bygger å ena sidan på stora löneskillnader och å andra sidan på en uppdelning av befogenheterna i samhället, som kan utökas ända upp till samarbete av olika slag med ”ELITERNA”.

Den strängt trappstegsformade samhällspyramiden genomsyrar hela samhället. Även i organiseringen av massornas produktiva arbete. Pyramiden splittrar, disciplinerar och utövar tvång mot massorna – i fabriken liksom i alla andra samhällscentra. När premiesystemet inte längre räcker till – då träder det öppna eller dolda tvånget in.

Så fungerar det borgerliga samhället. Uppdelat i styrande och styrda på olika plan, i mer eller mindre privilegierade, i mer eller mindre utsugna, förtryckta, utstötta och förtrampade.

Parlamentet kommer in som en speciell mellanlänk med uppgift att skapa stabilitet genom att balansera olika klassers och skikts intressen inom systemets ramar.

Politiska revolutioner

Hela denna uppbyggnad måste raseras för att vi ska kunna bestämma över våra egna liv tillsammans, för att vi ska kunna få ett samhälle vi kan utveckla och utvecklas i. Men det kommer inte att bli någon revolution i Västerlandet om inte ett verkligt alternativ till det kapitalistiska systemet som produktions-, konsumtions- och tänkesätt tar form i samhället. Detta alternativ måste bestämmas av sitt positiva innehåll, d v s som program och organisation för samhällets förändring. Som block av de krafter som kan förverkliga detta. Krafter som är förmögna att styra ett samhälle.

De socialistiska revolutionerna har – hittills – ägt rum under helt andra betingelser: i till stor del förkapitalistiska samhällen, där en revolutionär minoritet, som åberopat sig på marxismen och på arbetarklassen, men som i förstör mobiliserat ännu långt ifrån verkligt proletära krafter och behov. De har lagt beslag på den politiska makten och organiserat ekonomin utifrån egendomsmodeller och med funktionsmekanismer som ännu inte nått tillräcklig mognad. Därvid har de ställt framför sig samma mål som kapitalismen i andra länder har uppnått eller varit nära att uppnå. I dessa revolutioner har revolutionen varit ett politiskt faktum innan det blivit ett socialt: en ideologiskt medveten förtrupp har spelat huvudrollen. Dess viktigaste instrument har varit partiet. Dess grundläggande aspekt har varit kampen för statsmakten.

Revolutionen som social process

Vi menar inte att det skulle vara eller är något fel med denna typ av revolution. Tvärtom betingas den av samhällsutvecklingen, samhällenas sammansatthet, arbetarklassens storlek och kulturella nivå osv. Poängen är nämligen att denna typ av revolution inte har kunnat förverkligas i Västerlandet. Ty inte nog med att det kapitalistiska systemet där redan har uppnått en hel rad mål som i de förtryckta länderna fortfarande utgör revolutionens drivfjädrar. Utan tack vare de många medlingsinstrumenten och de internationella utsagningsförhållandena är imperialismen i Västerlandet ännu i stånd att erbjuda majoriteten av människorna möjligheten att överleva – och ofta en dellösning på deras omedelbara problem.

Revolutionen kommer inte att vara ett resultat av systemets totala sammanbrott, av produktionens förlamning – såvida inte atomkrig eller därmed jämförbara katastrofer utbryter. Med den allt ”starkare staten” kommer systemet förmodligen aldrig att helt paja ihop av sig självt hur allvarlig än t. ex. den ekonomiska krisen skulle vara. Staten kommer troligen alltid att garantera att vissa funktioner i samhället alltid upprätthålles, hur taskigt samhället som helhet än fungerar. Revolutionen skulle då inte inträffa därför att människorna annars skulle dö på stubinen.

Revolutionen kan då bara hävda sin rätt som positivt historiskt alternativ, som förslag till omorganisering av samhället som inte bara sätter det i stånd att producera och fördela bättre, utan också att producera annorlunda,, andra saker, ge förhållandena mellan människorna en ny form. Kapitalismens avskaffande som socialt produktionssätt – avskaffande av det förfrämli-gade och meningslösa arbetet, av produktionens avskiljande från konsumtionen, av den sociala arbetsdelningen, av det individuella konsumtionssättet, av staten – måste ta sin början redan i det ögonblick då revolutionen förverkligas och måste t. o. m. skisseras under kampen för maktövertagandet. Den proletära revolutionen måste framför allt vara en SOCIAL process.

Organiserad massrörelse

Revolutionen är möjlig endast om det utvecklas en politisk masskamp på samhällssektorerna. Utvecklas en permanent och organiserad rörelse, genom vilken arbetarklassen och dess allierade kan ta sig ur sin sociala närsynhet, och skapa ett bestående alternativ till makten.

Nyckeln till den västerländska revolutionen ligger i byggandet av en antikapitalistisk och enhetlig politisk massrörelse som direkt angriper systemet i dess vitala centra: fabrikena, skolorna, städerna etc.

Den traditionella strategin, som lägger ett politiskt och ideologiskt tak över kamper som genom sitt innehåll stannat inom systemet, kommer alltid att vara oförmögen att bestämma en allmän kris i systemet, och i än högre grad att föreslå en positiv utväg.

De nya rörelser som vi börjat se ansatser till sedan 1968 – bland arbetarna på fabrikena, bland ungdomar på universitet och skolor, gator och torg, på kaserner, i fängelser, bland kvinnorna etc – kan inte för evigt bli kvar på spontanitetens nivå. Då riskerar de att krossas eller kvävas.

Det är nödvändigt att utarbeta en linje, att samla erfarenheter, välja ledare, erövra makt, skapa organisation och kommunikation – ett mått av stabilitet. Om detta inte förverkligas kommer rörelsen alltid att tvingas börja om från nolläge och den kommer att vara ur stånd att utstå perioder av motgångar, ödsla sina krafter på isolerade och begränsade kamper, svänga mellan omedelbara krav och plötsliga revoltförsök, ur vilka den kommer att gå splittrad och isolerad.

Kan dagens avantgarde-organisationer – arbetarkommittéer och ”parti”-organisationer ensamma klara av en sådan uppgift? Inte utan att rörelserna riskerar att splittras upp. Inte utan att rörelsen riskerar bli instrument för partierna och därmed äventyra sin rikedom och

självständighet.

Arbetarråd

Vi tror att den enda verkliga lösningen ligger i uppbyggen av råd. Missförstå oss rätt. Givetvis har formeringen av avantgarden en avgörande betydelse för att säkra arbetarklassens självständighet och framväxten av råd. Rörelsens utveckling är beroende av att det formas ett kommunistiskt arbetarparti som sammansluter de avantgarden som träder fram i kamperna och ger dem möjlighet att erövra ett helgjutet kommunistiskt perspektiv på rörelsen och kampen. När kampen fördjupas och borgarstaten allt öppnare träder in för att krossa arbetarnas styrka, då måste arbetarrörelsen vara sammansvetsad och ha förmågan att inrikta striderna. Detta får den inte utan vidare. Inte heller får arbetarrörelsen av sig själv den stadga, den enhet och det långa medvetna perspektivet, som borgarstaten förlämnar kapitalistklassen. För detta krävs en samlande kraft. Den enda kraft som tillräckligt envetet och obrutet kan fungera på det viset är en kommunistisk sammanslutning av avantgarderna, kort sagt ett revolutionärt kommunistiskt parti. När massrörelsen mattas, då är partiet också kontinuitetens element.

Samlingen och framväxten av ett verkligt avantgarde ur kampen är en viktig uppgift idag. MEN man måste förstå att avantgardeorganiseringen inte är tillräcklig, inte är ett självändamål, inte får urarta till institution. Att dessa möjligheter är begränsade utan en självständigt organiserad massrörelse. En massrörelse som skapar sig egna organisationer: RÅDEN – organ för direkt demokrati kontrollerade av basen och uttryck för den kämpande massan i sin helhet.

Alternativet till parlamentarismens falska valfrihet är arbetarklassens och andra skiktets organisering i råd. – Ett system av arbetarråd som sträcker sig från de enskilda fabriksråden och kvarterskommittéerna (stadsdelsråden) över branschråd och regionsråd fram till de nationella rå- Av central betydelse är fabriksråden, eftersom produktionen är samhällets grund. Ett råd omfattar alla arbetare i produktionen oavsett partitillhörighet och åsikter. I rådet är man med i egenskap av PRODUCENT. Varje arbetslag – på kanske 10-30 personer – väljer sin delegat. Även andra grupper – ingenjörer och tjänstemän – kan vara representerade i fabriksrådet. Alla delegater är ständigt avsättbara, och utsatta för arbetskamraternas kontroll. Fabriksrådet utser om nödvändigt ett exekutivt organ, väljer representanter till branschråd, stadsråd osv. Givetvis är alla avsättbara från basen. Rådsdelegater är ansvariga inte bara för att fatta beslut, utan också för att verkställa dem. Och hela tiden deltar HE LA arbetar klassen i politiken, genom stormöten i bostadsområdena och på arbetstid på jobbet. På så vis, genom stormöten och råd, kan arbetarklassens kontroll över samhällets alla områden: utbildningen, sjuk- och hälsovården, arbetarstatens försvarsmakt etc. I Italien där fabriksråd idag växer fram på de flesta fabriker – om än av varierande självständighet i förhållande till fackföreningen – förs nu livliga diskussioner om att utvidga råden till stadsdelsråd. Fabriksdelegaterna i en stadsdel bildar stommen till ett råd, som i sig upptar representanter för övriga grupper i området: hemmafruar, affärsbiträden osv.

En ny stat

Man måste alltså skilja noga på parti, arbetarkommitté och fackförening å ena sidan och råden å den andra. Partier, arbetarkommittéer och fackföreningar är organisationer man går med i – frivilliga organisationer som organiserar bara en del av klassen.

Men råden är organ för en ny stat under bildande. Råden är man automatiskt med i som producent. Råden representerar den proletära demokratin – ett aktivt revolutionärt alternativ till den borgerliga parlamentarismen, byråkratismen och reformismen, En stark och självständig rådsrörelse är förutsättningen för en socialistisk utveckling efter revolutionen. En förutsättning för att revolutionen ska kunna bryta sig ur det totalitära systemet.

Men råden är inte bara organ för en ny stat. De är också instrument för en klass som inte bara

strävar att upprätta sitt eget herravälde utan också avskaffa sig själv, liksom varje form av herravälde. Och deras självständighet och livaktighet är dubbelt viktig eftersom det än på länge inte kommer att vara möjligt att undvika vissa delegeringar till en politisk makt som är skiljd från och står över råden.

Men råden måste vara beredda att tvinga fram en utveckling som gör att de fullständigt kan ta över och renodla socialismen. Inom rådens ramar finns möjligheterna att överskrida den representativa demokratin, i och med att tyngdpunkten kan förskjutas ner till basförsamlingarna. Rådets tvetydiga och motsägelsefulla karaktär gör dem till den högsta politiska styrelseformen. Grunden till en stat som inte är en stat utan en bortdöende stat.

Arbetarråd i Sverige?

För vår del måste vi erkänna att en hel rad problem rörande råden i nuvarande och kommande skeden återstår att lösa: När och hur är det möjligt att skapa arbetarråd i Sverige. Råd som kan utgöra ansatser till en alternativ samhällsorganisation? En organisation som kan utlösa och stabilisera arbetarnas häftiga militans och ständigt tendera överskrida systemets ramar?

Vi nöjer oss här med att framhålla att rådrörelsen är en oskiljbar del av det 20:e seklets europeiska arbetarhistoria. Efter första världskriget växte fabriksråden som svampar ur jorden: Ryssland, Österrike, Italien, England (shop stewards – ett slags direktvalt delegatsystem på arbetsplatserna).

...Idag rullar åter en slags rådrörelse över Italien, och i England har åter shop stewards blivit en mäktig kraft att räkna med i kampen.

Stålis

Här följde i *Kommunist* artikeln ”Arbetarråden i Italien 1920”, som inte ingår nedan men som återfinns i samlingen [Tidskriften *Kommunist* om arbetarråden i Italien 1920](#). Där ingår även tre andra artiklar: en kritik av artikeln, svar från ”Stålis” och replik till densamme.

Debatten fortsätter: Marxism eller rådssocialism?

Ur *Kommunist* nr 15

Den bärande linjen i artikeln ”Proletär eller parlamentarisk demokrati – valet 73” i *Kommunist* 13 [artikeln återges ovan] är strävan att påvisa ett revolutionärt alternativ till stalinism och revisionism. Men frågan är om inte artikelns svar är rådssocialistiskt.

Stalinismen och revisionismen har alltid sökt lägga sin våta filt över varje självständig rörelse i arbetarklassen.

Då den kapitalistiska expansionens svårigheter tilltog från ungefär sekelskiftet och fram till första världskriget, skedde ett starkt uppsving i den självständiga arbetarkampen. Konflikterna med fackföreningsapparaten blev mångenstädes häftiga, en arbetarvänster utvecklades, men gick ändå fram till kommunistpartiernas bildande vid slutet av första världskriget till större delen i syndikalistiska banor.

Efter andra världskriget fanns i Polen och Östtyskland ansatser till fabrikskommittéer – för att ordna produktionen efter de flydda kapitalisterna. Men dessa självständiga arbetarorgan trycktes ner av stalinisterna, och in ryckte istället direktörerna (se Grundsatserna s 100-101).

I Sverige agerade SKP i princip på samma sätt under metallstrejken 1945 (se *Kommunist*

9/11– avsnittet ”SKP i efterkrigstidens malström” i [KOMMUNIST om SKP/Vpk](#)). Man kan fortsätta med Maj 68 osv.

Ju större rörelsens styrka, rikedom och självständighet, desto större blir stalinismens och revisionismens rädsla och misstänksamhet. *Stalinismen* håller rörelsen tillbaka därför att den är rädd att själv bli överspelad, att förlora kontrollen över arbetarklassen, som den menar sig vara representant för. *Revisionismen* håller arbetarnas rörelse tillbaka för att inte utmana och stöta bort sina borgerliga allierade. Revisionisterna vill (idag) skapa en bred antimonopolistisk/antifascistisk/antiimperialistisk enhet (detta har vi behandlat utförligt i *Kommunist 1* [[Kommunist nr 1](#)] och i 9/11 ”VPK på marsch mot vänster?” [som ingår i samlingen [KOMMUNIST om SKP/Vpk](#)]

Ett alternativ till stalinism och revisionism

Låt oss se vilket alternativ artikeln vill ge till stalinismen och revisionismen.

Först påvisas läget och uppgifterna:

”Så fungerar det borgerliga samhället. Uppdelat i styrande och styrda på olika plan, i mer eller mindre privilegierade, i mer eller mindre utsugna, förtryckta, utstötta och förtrampade.”

”Hela denna uppbyggnad måste raderas för att vi ska kunna bestämma över våra egna liv tillsammans, för att vi ska kunna få ett samhälle som vi kan utveckla och utvecklas i. Men det kommer inte att bli någon revolution i Västerlandet om inte ett verkligt alternativ till det kapitalistiska systemet som produktions-, konsumtions- och tänkesätt tar form i samhället. Detta alternativ måste bestämmas av sitt positiva innehåll, dvs som program och organisation för samhällets förändring. Som block av krafter som kan förverkliga detta. Krafter som är förmögna att styra ett samhälle.”

Sedan anges vägen dit:

”Nyckeln till den västerländska revolutionen ligger i byggandet av en anti-kapitalistisk och enhetlig politisk massrörelse som direkt angriper systemet i dess vitala centra: fabriker, skolorna, städerna etc.”

Grundvalen för byggandet av en sådan rörelse existerar, men

”De nya rörelser som vi börjat se ansätter till sedan 1968 – bland arbetarna på fabriker, bland ungdomar på universitet och skolor, gator och torg, på kaserner, i fängelser, bland kvinnor etc – kan inte för evigt bli kvar på spontanitetens nivå. Då riskerar de att krossas eller kvävas.

Det är nödvändigt att utarbeta en linje, att samla erfarenheter, välja ledare, erövra makt, skapa organisation och kommunikation – ett mått av stabilitet.”

Men

”Kan dagens avantgarde-organisationer – arbetarkommittéer och ”parti”organisationer – ensamma klara en sådan uppgift? Inte utan att rörelserna riskerar att splittras upp. Inte utan att rörelsen riskerar att bli ett instrument för partierna och därmed äventyra sin rikedom och självständighet. ”

Och därmed är artikeln kommen till sin huvudtes:

”Vi tror att den enda verkliga lösningen ligger i uppbyggen av råd. Missförstå oss rätt. (...)

Samlingen och framväxten av ett verkligt avantgarde ur kampen är en viktig uppgift idag. MEN man måste förstå att avantgardeorganisationen inte är tillräcklig, inte är ett självändamål, inte får urarta till institution. Att dessa möjligheter är begränsade utan en självständigt organiserad massrörelse. En massrörelse som skapar sina egna organisationer: RÅDEN – organ för direkt demokrati kontrollerade av basen och uttryck för den kämpande massan i dess helhet.

Detta är artikelns alternativ, och jag tror att många läsare finner det sympatiskt och tämligen oangripligt. Likafullt visar dess ibland svävande utsagor både en oklarhet (som ännu finns i förbundet) och en rådssocialistisk tendens. Vi måste granska artikeln närmare. Det är viktigt

att i tid söka vinna klarhet i politiska motsättningar som finns.

Stålis' antiauktoritära utgångspunkter

Grunden till artikelns tendens läggs i det avsnitt som har den betecknande rubriken ”Den trappstegsformade pyramiden”. Där ersätts teorin om staten och om ekonomin av ett antiauktoritärt tänkesätt med likheter med anarkismen:

”Samhället är uppbyggt som en pyramid. Överst en smal topp som i kraft av egendom och makt styr, ställer, leder och planerar samhällsutvecklingen i sitt intresse. Den breda basen är den som utför det produktiva arbetet, och som det bestäms över. Och vars arbetsfrukter pyramidtoppen förfogar över och tillägnar sig.”

”Den strängt trappstegsformade samhällspyramiden genomsyrar hela samhället. Även i organiseringen av massornas produktiva arbete. Pyramiden splittrar, disciplinerar och utövar tvång mot massorna – i fabriken liksom i alla andra samhällscentra.”

I avsnittet finns en träffsäker beskrivning av hur statsapparaten fungerar som apparat med hierarki och karriär osv. Felet är att denna beskrivning av *apparaten* har fått träda in istället för en analys av *staten*. Detta vaga språkbruk (”makthavare” o d termer som endast handlar om överordning och underordning) förs sedan t o m över på analysen av utsugningen i produktionen. Både ekonomin och staten förlorar härigenom alla precisa marxistiska bestämmningar.

Alternativet: Revolutionen som social process och positivt alternativ

På den antiauktoritära grunden dras så slutsatsen att ”hela denna uppbyggnad måste raseras”. Sedan förs ett resonemang som vill visa att alla de hittillsvarande socialistiska revolutionerna har

”varit ett politiskt faktum innan det blivit ett socialt: en ideologiskt medveten förtrupp har spelat huvudrollen. Dess viktigaste instrument har varit partiet. Dess grundläggande aspekt har varit kampen för statsmakten.”

Stålis kallar detta för ”politisk revolution” och

”menar inte att det skulle vara något fel med denna typ av revolution. Tvärtom betingas den av samhällsutvecklingen, samhällenas sammansatthet, arbetarklassens storlek och kulturella nivå osv.”

Men för ”Västerlandets” del ställer han som alternativ *revolutionen som social process*:

”Revolutionen (i ”Västerlandet”) kommer inte att vara ett resultat av systemets totala sammanbrott. (...) Med den allt ”starkare staten” kommer systemet förmodligen (!) aldrig att paja ihop av sig självt. (...) Revolutionen kan då bara hävda sin rätt som positivt historiskt alternativ, som förslag till omorganisering av samhället som inte bara sätter det i stånd att producera och fördela bättre, utan också att producera annorlunda, andra saker, ge förhållandena mellan människor en ny form. Kapitalismens avskaffande som socialt produktionssätt(...) måste t o m skisseras under kampen för maktövertagandet. Den proletära revolutionen måste framför allt vara en SOCIAL process.”

Det är riktigt att framhäva revolutionens långvariga och på alla samhällsområden genomgripande karaktär. Det är riktigt att inte sammanblanda revolutionen med maktövertagandet. Och det är riktigt att framhäva vilka möjligheter produktionens långtgående församhällligande i de imperialistiska länderna ger att på alla samhällsområden formulera ett revolutionärt alternativ, ett annat sätt att producera, att konsumera, att leva.

Och visst finns det viktiga skillnader mellan revolutionsprocessen i ex Kina och i de imperialistiska länderna. Men allt detta fördunklas enbart med detta resonemang, som ställer ”politisk revolution” mot ”social revolution”. Frågan ställs *snett*.

Ty *ingenstans någonsin* brakar systemet ihop av sig självt. Ekonomiskt kan kapitalets reproduktion alltid fortsätta, även vid den mest omfattande ekonomiska kris. Det är endast så att somliga kapital går under, andra tar över kommandot och den samlade reproduktionen efter en svår kris repar sig på en lägre nivå än tidigare. *Överallt och alltid* kan den socialistiska revolutionen "hävda sin rätt" endast som en social revolution och som ett positivt alternativ. Och överallt och alltid kräver förverkligandet av detta positiva alternativ en "politisk revolution", en väpnad kamp om statsmakten.

I Ryssland var det positiva alternativet *fred och bröd och all makt åt sovjeterna*, och den sociala processen var uppbygget av arbetarklassens klassjälvständighet genom arbetarrådets framväxt och bolsjevikernas växande politiska inflytande 1917. Sedan bröts denna sociala process framför allt genom inbördeskriget, då råds makten förföll och bolsjevikernas politiska inflytande minskade.

I Kina var alternativet *kasta ut japanerna och krossa godsägarväldet, jorden åt bönderna*. Den sociala processen var bondemassornas härdning och ökade medvetenhet genom kampen i förening med kommunisternas masslinje. Arbetarklassen spelade då en ytterst liten roll – men *revolutionen som social process fortsätter*, och idag har framväxten av en arbetarrörelse och ett arbetaravantgarde börjat bli en politiskt avgörande faktor i Kina. Det är i denna arbetarrörelse som en del av kommunistpartiet, t ex Shanghai-vänstern, hämtat sin förankring och politiska klarhet.

Skillnaden mellan revolutionsprocessen i å ena sidan t ex Kina och å andra sidan de imperialistiska länderna kan således inte sökas i om "dess grundläggande aspekt har varit kampen för statsmakten" eller om den "hävdade sin rätt som positivt historiskt alternativ", ty svaret på den frågan är *alltid både-och*, både "politisk" och "social" revolution. Däremot är det riktigt att kommunistpartiet i Kina spelar en större roll (nämligen som statsbärande parti) – än man kan vänta sig i de imperialistiska länderna (jfr *Grundsatserna* s 107).

Och *visst finns* det andra mycket betydelsefulla skillnader. I Sverige väntar vi oss en utveckling mycket olik den i Kina. I de imperialistiska länderna sker arbetarrörelsens utveckling före maktövertagandet. Och på grund av produktionens långtgående församhälleligande kommer den delvis att bygga på från kommunistisk synpunkt mycket avancerade krav, t ex kamp mot den kapitalistiska arbetsvärderingen. Och kommunisternas möjligheter att med utgångspunkt från kampen visa hela det kommunistiska perspektivet, "det positiva alternativet", är mycket större. Arbetarrörelsen kommer att vara bärare av en socialism i vardande. En mycket stor del av kraftmätningen mellan arbetarklassen och den borgerliga samhällsordningen kommer här att koncentreras till tiden för maktövertagandet. I Kina "försenas" allt detta till olika tidpunkter efter maktövertagandet. Kulturrevolutionen var den första stora kraftmätningen; idag verkar en andra vara på väg.

Men dessa skillnader är variationer på samma grundläggande sociala process och ytterst sett samma positiva historiska alternativ: vägen till socialismen/arbetarmakten över framväxten och härdningen av en ny arbetarrörelse i dialektik med ett proletärt kommunistiskt avantgarde. Det är arbetarklassens tillväxt, medvetande, kamp mot arbetsdelningen, den succesivt eller språngvis skeende föreningen av den nya arbetarrörelsen och partiets proletära vänster, osv. Grunden för denna process är överallt produktionens växande församhälleligande. Liksom produktionens kapitalisering var hävarmen för övergången till kapitalismen, så är produktionens församhälleligande hävarmen för övergången från kapitalism till socialism.

De konkreta vägarna kan vara olika, men bakom ytan avslöjar sig med förbluffande ensart en och samma grundläggande historiskt-materiella process i övergången mellan kapitalism och socialism.

Arbetarråden och partiet i revolutionen som social process

I denna långa sociala process betonar artikeln med rätta massrörelsen som utgångspunkt och arbetarråden som centralt instrument. Men det är också här den visar sin osäkerhet och vacklan mot rådssocialistiska uppfattningar:

”Kan dagens avantgarde-organisationer – arbetarkommittéer och ”partiorganisationer – ensamma klara en sådan uppgift?

Inte utan att rörelserna riskerar att splittras upp. Inte utan att rörelsen riskerar bli instrument för partierna och därmed äventyra sin rikedom och självständighet.”

”Samlingen och framväxten av ett verkligt avantgarde ur kampen är en viktig uppgift idag. MEN man måste förstå att avantgardeorganiseringen inte är tillräcklig, inte är ett självändamål, inte får urarta till institution. Att dessa möjligheter är begränsade utan en självständigt organiserad massrörelse.”

Jag ska angripa detta genom att först säga något om vad man ska mena med den nya arbetarrörelsen, och sedan kommunistpartiets roll i denna.

Den nya arbetarrörelsens väg är uppbyggt av arbetarklassens *klassjälvständighet* gentemot alla andra klasser och skikt. Detta är förutsättningen för maktövertagandet och sedan maktutövningen. (Allt detta finns utförligt behandlat i Grundsatserna, avsnittet ”Vågen till makten”, s 58-73, samt i strategidelen av del II av kongressdokumentet.) Detta uppbygge har FK preciserat genom att ange dess tre sidor:

- Utveckla arbetarklassens självständiga organisering och kamp,
- Lägg den ideologiska grunden för arbetarenheten och bekämpa splittringens materiella förutsättningar i produktionen,
- Utveckla och organisera ett kommunistiskt avantgarde med fasta rötter i arbetarklassens kamp.

Dessa tre *sidor av den nya arbetarrörelsens väg* innebär tillsammans uppbygget av arbetarklassens *klassjälvständighet*. Man kan inte sätta den ena sidan före den andra.

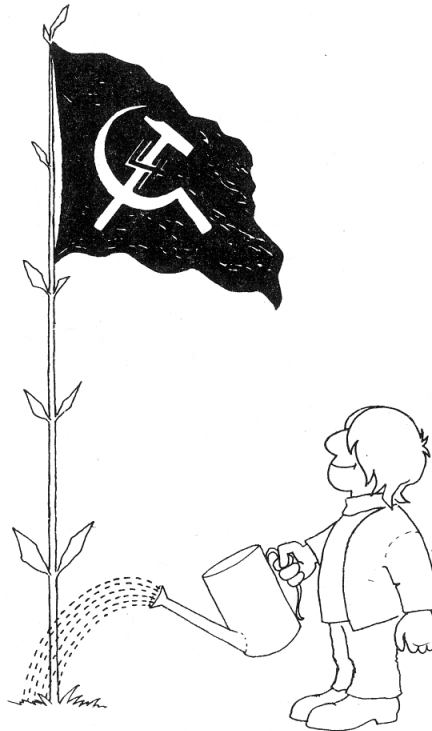
Att då om kommunistpartiets roll säga att avantgardet och partiet nog är viktiga men inte får bli självändamål och inte får göra rörelserna till sina instrument – det är att med vagheter eller självklarheter kasta diskussionen en nivå och ett eller ett par år tillbaka i tiden. Frågan står inte om man ”ska betona” partiet eller ”massrörelsen” och att massrörelserna, arbetarklassen kan bli ett instrument för partiet. En sådan diskussion förde vi i FK 29-72. Idag har vi genom de tre strategiska huvuduppgifterna angett *ramarna* för att tackla motsättningen parti-klass under perioden fram till socialismen.

Det är inte ”partierna” i största allmänhet som gör arbetarrörelsen till redskap, utan det är bestämda och alltid hotande *tendenser* inom vänstern som gör detta – nämligen stalinism, revisionism och trotskism. Mot dessa reagerar Stålis och rådssocialismen, men bara genom att ”betona om” motsättningen parti-klass. För allesammans, stalinismen, revisionismen, trotskismen och rådssocialismen är *motsättningen mellan parti och klass olöslig*, och även Stålis ger ett finger åt den föreställningsvärlden.

Stalinismen (KFMLr) – åtminstone dess vänstersektaristiska sida – ”löser” motsättningen genom att förneka den, genom att kalla partiorganiseringen för ”klassens självständiga organisering (t ex *Klasskampen 5/73* s 33 sp 3). Den nuvarande omorienteringen i KFMLr betonar att ”den socialistiska revolutionen (är) en massornas revolution och inte en partiets revolution” och att partiet ”måste vara en del av klassen”(Resolution från SKUml:s centralstyrelse, s 2-3). Bra! Men om man inte ställer utvecklingen av arbetarklassens självständiga

organisering och kamp som en strategisk huvuduppgift, hur kan man då komma till rätta med sekterismens grogrund? Och hur kan revolutionen bli arbetarklassens verk, om inte denna är organiserad också som *klass*? Kort sagt, hur kan revolutionen segra utan en *proletär masslinje*?

Revisionismen (VPK/SKP) "löser" motsättningen genom att i sin praktiska politik helt enkelt påbjuda upplösningen av varje självständig arbetarorganisering till förmån för breda, lösa och politiskt urvattnade antimonopolistiska fronter/klassallianser omfattande "folket". När det kommer till kritan visar sig SKP/ VPK vara den självständiga arbetarkampens mest förrädiska fiender. Nu senast (mars 74) Ture Rantatalo i Kiruna.

RMF presenterar sig

Trotskyismen (RMF) undflyr frågan genom att idag börja "bygga partiet, bygga internationalen" utanför arbetarklassen, sedan förvänta sig Programmets eller Plattformens förankring i arbetarklassen under de kommande större klasstriderna, samt slutligen efter revolutionen *vända på saken* och helt enkelt slå fast att arbetarråden ska ha hela makten och att det är fel och förräderi om så inte blir fallet.

Rådssocialismen (FA) slutligen stödjer arbetarklassens självständiga organisering men manar till försiktighet med det där med partiet för det kan urarta.

Men samtliga fyra tendenser förenas av att de vacklar i synen på förhållandet parti/klass. Deras huvudbry är att lägga vikten i den ena vågskålen eller den andra av de två. Stalinismen (som vänstersekterism), revisionismen (som högeropportunist) och rådssocialismen (tillsammans med syndikalism och anarkism) utgör i själva verket tre ständigt återkommande huvudtendenser. Trotskyismen däremot faller därvid utanför arbetarrörelsen.

Stålis hamnar som sagt närmast i en rådssocialistisk ståndpunkt. Jag tror att man finner angreppspunkten på Stålis' ståndpunkt genom att dra en parallell till artikelns syn på staten som apparat, som hierarki. På samma sätt ser han *partiet* som apparat – det finns hos Stålis en antiauktoritär, klasslös tendens även i synen på partiet.

Detta belyses ytterligare om man studerar polemiken "Borgerligt-demokratiskt och proletärt-

revolutionärt parti” i *Kommunist* 14. I polemik mot Stålis' uppfattning:

”Parti och fackförening var visserligen nödvändiga för arbetarnas existens och frigörelse, men man måste inse deras begränsningar – framskapade som de var ur den borgerliga fria konkurrensen och liberalismen. Detta var grunden till de inre konflikter, avvikelser, tveksamheter, kompromisser som karaktäriserade den proletära rörelsens hela liv ända fram till Andra Internationalens totala bankrott i första världskriget.” [Se [Tidskriften *Kommunist om arbetarråden i Italien 1920*](#).]

”Men samtidigt varnade han /Gramsci/ för att partiet i ännu högre grad än fackföreningen var präglad av den borgerliga fria konkurrensen och uttryck för den liberala demokratin, och riskerade att ständigt urarta.

Enligt Gramsci kunde partiet undvika de faror som fanns endast genom att uppmuntra utvecklingen av en stark rådrörelse. Detta skulle rotfästa partiet i klassens liv, och ständigt tvinga partiet att kämpa för sitt inflytande i råden.”

– i polemik mot detta betonade CB skillnaden mellan revisionistiska och revolutionära partier. I sitt svar skrev Stålis:

”Men i sin *grundläggande* kritik av partierna hade Gramsci ändå inte så helt fel. Ett parti – revolutionärt eller borgerligt – utgör en särskild organisationsform för *eliten* inom en klass. Denna FORM är ett uttryck för samhällets KLASSPLITTRING (dess uppdelning i ledande elit och producerande massa). Denna FORM kan ha ett revolutionärt eller borgerligt INNEHÅLL. Men *själva formen kan skada och förvrida det revolutionära innehållet i ett proletärt parti. Om partiet isoleras från massorna, dukar det lätt under för den borgerliga ideologin och byråkratismen*. CB gör det väl lätt för sig då han menar att ett revolutionärt parti är väsensskilt från ett revisionistiskt.” [Jan S: Svar ... som ingår i samlingen [Tidskriften *Kommunist om arbetarråden i Italien 1920*](#)]

Det är riktigt som Stålis då genmäler att CB gör det väl enkelt för sig. Ty även i ett revolutionärt parti uppkommer som svar på olika vändningar i klasskampen ständigt olika tendenser – med vänstersektarism, revisionism/högeropportunist, rådsocialism/syndikalism/ anarkism och en proletärt-revolutionär-kommunistisk tendens som fyra ständigt återkommande huvudtendenser (*men det säger inte Stålis*). Även den inre partikampen har sina lagar, som KFMLr säger (jfr *Klasskampen* 5/73 s 39 ff, 1/74 s 2ff), låt vara att deras uppfattning om partikampen är stympad och moraliserande.

Men CB står ändå sanningen mycket närmare än Stålis. Ty Stålis fördunklar i vanlig råds-socialistisk anda hela frågan genom att koncentrera sitt resonemang om partiet på apparaten, hierarkin, byråkratin, ”FORMEN” (K 14 s 34). Att han tillägger rådrörelsens betydelse för att rotfästa partiet i klassens liv kan inte i grunden förändra denna felsyn. Ty det Stålis hela tiden missar är att partiets förhållande till klasserna och klassernas kamp tar sig uttryck i olika och objektivt grundade tendenser som inom partiet kämpar mot varandra. I Sverige idag representeras de olika tendenserna av olika organisationer. I ett framtida kommunistparti kommer de i långt större utsträckning att uppträda inom partiet. Det som idag är kampen inom vänstern – och där står Förbundet KOMMUNIST för den mest proletärt-revolutionära tendensen (så långt detta är möjligt i detta utvecklade klasskampsläge) – kommer då att bli den ”inre partikampens lagar”. Den *proletärt – revolutionära tendensen* kan inte fortleva och utvecklas utan den masslinje som FK formulerat i de tre strategiska huvuduppgifterna och som vi lärt mycket av från den proletära vänstern i Kinas kommunistiska parti.

Vad gäller saken?

I sin iver att finna ett revolutionärt alternativ till stalinismen och revisionismen hamnar Stålis i en tredje vacklande ståndpunkt som står rådsocialismen nära.

Att jag ägnat så mycket möda åt denna polemik beror på att oklarhet och vacklan i synen på det motsättningsfulla förhållandet mellan parti/klass inte endast *präglar* alla vänsterorganisa-

tioner utanför FK, utan även finns företrädd i vår organisation.

Min artikel har format sig kring två ämnen. Det ena är *revolutionen som social process* och särskilt utvecklingen av arbetarklassens klassjälvständighet, och då med Kina som jämförelseobjekt. Det andra är *tendenskampen inom vänstern och inom partiet* och särskilt denna kamps förhållande till just revolutionen som social process. Utvecklingen av den proletära vänstern i kommunistpartiet är intimt förknippad med arbetarrörelsens utveckling. Detta gäller både Sverige och Kina. Genom jämförelsen med Kina kan vi lära oss mycket om den saken.

TL

Lästips – mer av/om FK

[Utanför systemet, vänstern i Sverige 1968-78.](#) (särskilt kapitel om FK)

[För arbetarmakt – För kommunismen.](#) (dokument från FK:s 1:a kongress)

[Anti-stalinistisk maoism – vad är det?](#) (exemplifierar med FK)

[Förbundet KOMMUNIST om Förbundet KOMMUNIST.](#)

[Om FK](#) (artiklar ur tidskriften Fjärde internationalen)